

پژوهشی در تاریخ ایلام نو

پژوهشی در تاریخ ایلام نو

متیو واترز

ترجمه نادر میرسعیدی

این کتاب ترجمه‌ای است از:

A Survey of Neo-Elamite History

Matthew W. Waters

University of Helsinki, 2000

انتشارات ققنوس

تهران، خیابان انقلاب، خیابان شهدای ژاندارمری

شماره ۱۰۷، تلفن ۴۰ ۸۶ ۴۰ ۶۶

* * *

متیو واترز

پژوهشی در تاریخ ایلام نو

ترجمه نادر میرسعیدی

چاپ اول

۱۶۵۰ نسخه

۱۳۹۰

چاپ شمشاد

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۹۷۵ - ۱ - ۳۱۱ - ۹۶۴ - ۹۷۸

ISBN: 978 - 964 - 311 - 975 - 1

www.qoqnoos.ir

Printed in Iran

تومان

فهرست

یادداشت مترجم	۹
پیشگفتار	۱۱
اختصارها	۱۳
نقشه	۱۹
۱. مقدمه	۲۱
دوره‌بندی و گاهشماری	۲۴
شرح کلی منابع	۲۵
یادداشت‌هایی در باره روش شناسی و حرف‌نویسی	۳۰
دوره ایلام نوی قدیم (ایلام نوی یک)	۳۱
یادداشت‌ها	۳۳
۲. از هوبن - نیکش یکم تا خلوشو (۷۴۳ - ۶۹۳ ق.م)	۳۷
هوبن - نیکش یکم (۷۴۳ - ۷۱۷ ق.م)	۳۷
شوتروک - نهونته دوم (۷۱۷ - ۶۹۹ ق.م)	۴۱
خلوشو (۶۹۹ - ۶۹۳ ق.م) (هلوتش - اینشوشینک؟)	۴۹
یادداشت‌ها	۵۵
۳. از کودور - نهونته تا هوبن - هلتش دوم (۶۹۳ - ۶۷۵ ق.م)	۶۹
کودور - نهونته (۶۹۳ - ۶۹۲ ق.م)	۶۹
هوبن - مننو (۶۹۲ - ۶۸۹ ق.م)	۷۱
هوبن - هلتش یکم (۶۸۹ - ۶۸۱ ق.م)	۷۴
هوبن - هلتش دوم (۶۸۱ - ۶۷۵ ق.م)	۷۵

- ۷۸..... شیلهک - اینشوشینک دوم (؟ - ؟).....
- ۷۹..... یادداشت‌ها.....
- ۸۷..... ۴. اورتک و تئومَن (۶۷۵ - ۶۵۳ ق.م.).....
- ۸۷..... اورتک (۶۷۵ - ۶۶۴ ق.م.).....
- ۹۲..... تئومَن (۶۶۴ - ۶۵۳ ق.م.) (تیتی - هوبن - اینشوشینک؟).....
- ۱۰۰..... یادداشت‌ها.....
- ۱۱۱..... ۵. از هوبن - نیکش دوم تا ایندیبیی (۶۵۳ - ۶۴۸ ق.م.).....
- ۱۱۱..... هوبن - نیکش دوم (۶۵۳ - ۶۵۲ ق.م.).....
- ۱۱۷..... تمَریتو (ی دوم) (۶۵۲ - ۶۴۹ ق.م.).....
- ۱۲۰..... ایندیبیی (۶۴۹ - ۶۴۸ ق.م.).....
- ۱۲۳..... یادداشت‌ها.....
- ۱۳۱..... ۶. هوبن - هلتش سوم (۶۴۸ - ۶۴۵ ق.م.).....
- ۱۳۱..... هوبن - هلتش سوم (۶۴۸ - ۶۴۵ ق.م.).....
- ۱۴۵..... یادداشت‌ها.....
- ۱۵۳..... ۷. فرمانروایان و کتیبه‌های متأخر و نامشخص.....
- ۱۵۳..... شوتور - نَهوتته (کتیبه EKI 71).....
- ۱۵۴..... هَنی (کتیبه‌های EKI 75-76).....
- ۱۵۷..... اَته - همیتی - اینشوشینک (کتیبه‌های EKI 86-87).....
- ۱۵۹..... اورورو (لوحه مفرغی تخت جمشید).....
- ۱۶۲..... نامه‌های نینوا.....
- ۱۶۴..... متون اقتصادی و اداری از شوش.....
- ۱۶۹..... مهرهای مکتوب.....
- ۱۷۰..... دو نامه ایلامی نواز شوش.....
- ۱۷۰..... متون منحصربه‌فرد.....
- ۱۷۱..... ملاحظات تاریخی.....
- ۱۷۳..... یادداشت‌ها.....
- ۱۸۷..... ۸. نتایج.....
- ۱۸۹..... ساختار سیاسی.....

۱۹۳	یادداشت‌ها
۱۹۵	ضمیمه ۱
۱۹۵	گاهشماری شاهان ایلام نو
۱۹۶	فرمانروایانی با تاریخ نامشخص، با عناوین منتسب
۱۹۶	یادداشت
۱۹۷	ضمیمه ۲
۱۹۷	شوتروک - نَهونته و شوتور - نَهونته
۲۰۲	یادداشت‌ها
۲۰۷	ضمیمه ۳
۲۰۷	تاریخ‌گذاری لشکرکشی‌های آشوربنی پال بر ضد هوبن - هلتش سوم
۲۰۸	یادداشت‌ها
۲۱۱	کتابنامه
۲۳۱	نمایه

یادداشت مترجم

دوران ایلام نو هر چند به لحاظ نظامی و فرهنگی همتراز دوران شکوفای ایلام میانه نبود، دورانی بود که ایلام دوباره در عرصه سیاست خاور نزدیک سر بر آورد. در این دوران ایلام در مقابل قدرت متجاوززی چون امپراتوری آشور قرار داشت که همواره حیات سیاسی ایلام را به مخاطره می انداخت. ولی ایلام نو با وجود توان نظامی پایین تر به قدرت‌نمایی در برابر آشور پرداخت و در مقابل سپاه قدرتمند آشور پایداری تحسین‌انگیزی از خود نشان داد. ایلامیان با مداخله در امور داخلی بین‌النهرین از بابل در برابر آشور حمایت می‌کردند و زمامداران فراری بابل از مقابل آشور را پناه می‌دادند و برای بر تخت نشاندن دست‌نشانده خود در سرزمین دریایی که تابع آشور بود به آن‌جا حمله می‌بردند. استقلال‌طلبی ایلامیان آنان را به رویارویی با آشور سوق می‌داد و حتی زمانی که موقتاً تسلیم آشور می‌شدند باز در فرصتی مناسب در برابر آشور طغیان می‌کردند. در اواخر دوران سلسله ایلام نو ایلامیان دچار تفرقه و جنگ قدرت در میان خود گردیدند و این چنددستگی و اختلافات ایلامیان موجب تسلط تدریجی آشور بر ایلام و سرانجام سقوط دولت ایلام نو گردید. پس از سقوط سلسله ایلام نو واحدهای سیاسی کوچک ایلامی تا مدتی به حیات خود ادامه دادند. علاوه بر شاهان اصلی ایلام نو شاهان کوچک دیگری نیز در ایلام حکومت داشتند که در این کتاب به آنان اشاره شده است. در این کتاب با بهره‌گیری از اطلاعات کتیبه‌ای دست اول به بررسی اوضاع داخلی و روابط خارجی ایلام نو پرداخته شده و کوشش شده است تا برخی مجهولات در زمینه تاریخ ایلام نو روشن گردد. کتاب هر چند صورتی تخصصی دارد، برای خوانندگان عادی تاریخ ایلام نیز سودمند است.

نادر میرسعیدی

پیشگفتار

این کتاب یک بازنگری از رسالهٔ دکتری من است که در ۱۹۹۷ میلادی به گروه ممتحن در زمینهٔ تاریخ باستان در دانشگاه پنسیلوانیا ارائه شد. به مدرسان، همکاران، و دوستانی که پرشمارتر از آنند که بتوان از آن‌ها نام برد و طی دورهٔ نگارش رساله و کار روی بازنگری‌ها از من حمایت کردند، بسیار مدیونم. از اعضای هیئت ممتحن خود، جیمز ماهلی،^۱ هالی پیتمن،^۲ و استاد مشاور خود، ارل لیچتی،^۳ سپاسگزارم. ارل شایستهٔ سپاس‌های افزون و فراوان است به جهت آن‌که مقابله‌های بسیاری برای من انجام داد، و به من اجازه داد تا به دستنوشته‌ش در مورد کتیبه‌های اسرحدون^۴ برای طرح کتیبه‌های شاهی بین‌النهرین^۵ دسترسی یابم و شواهد مقدماتی این دستنوشته را بخوانم. برای بخش عمده‌ای از مطالعات مربوط به مدرک تحصیلی‌ام، به جهت دریافت هزینه از بنیاد لوئیس ج. کولب^۶ موزهٔ باستان‌شناسی و انسان‌شناسی دانشگاه پنسیلوانیا خوش‌اقبال و ممنون بوده‌ام. همچنین از کمک جان کرتیس،^۷ کریستوفر واکر،^۸ و کارکنان موزهٔ بریتانیا طی مطالعه‌ام در آن‌جا در پاییز ۱۹۹۶ میلادی قدردانی می‌کنم.

از چند شخص مرتبط خارج از دانشگاه پنسیلوانیا فوق‌العاده بهره بردم، به‌خصوص فرانسوا والا،^۹ پیر بریان،^{۱۰} سیمو پارپولا،^{۱۱} و متیو استولپر،^{۱۲} که یاری آن‌ها در افزایش درک من از دوره‌های ایلام نو و هخامنشی در ایران گرانبها بوده است. بسیاری از مزیت‌های این اثر را می‌توان به واسطهٔ وجود افراد فوق‌دانست، هرچند نباید پنداشت که آن‌ها با

1. James Muhly

2. Holly Pittman

3. Erle Leichty

4. Esarhaddon

5. *Royal Inscriptions of Mesopotamia*

6. Louis J. Kolb

7. John Curtis

8. Christopher Walker

9. François Vallat

10. Pierre Briant

11. Simo Parpola

12. Matthew Stolper

تفسیرهای من موافقند. نقایص اثر بی شک ناشی از مواردی است که توصیه آن‌ها را خواستار نشدم یا عمداً نادیده گرفتم.

از باب وایتینگ^۱ به جهت دقت و مهارتش در به چاپ رساندن این دستنوشته سپاس ویژه دارم. مفتخرم که این اثر را به صورت یک جلد از مجموعه بایگانی‌های دولتی مطالعات آشور^۲ منتشر نموده‌ام، و از سیمو پارپولا به جهت دعوت او به انجام این کار متشکرم. البته هرگونه اشتباه یا اشکال در اثر به عهده من است. دستنوشته را در سپتامبر ۱۹۹۹ برای چاپ تحویل دادم، و افزودن بخش اعظم اسناد به دست آمده پس از آن زمان ناممکن بوده است. سرانجام و بالاتر از همه، از همسر میشل^۳ سپاسگزارم که فراتر از حد کلام به او مدیونم. بدون شکیبایی و پشتیبانی او این اثر وجود نمی‌داشت.

مه ۲۰۰۰

مت واترز

1. Bob Whiting

2. *State Archives of Assyria Studies*

3. Michelle

اختصارها

<i>AAA</i>	<i>Annals of Archaeology and Anthropology</i>
<i>ABL</i>	R. F. Harper, <i>Assyrian and Babylonian Letters</i> , 14 volumes, 1892-1914
<i>Achaemenid History</i>	<i>Achaemenid History</i> , Volumes, I-XI: proceedings of the Achaemenid History Workshops, various authors and editors, 1983-1994
<i>ADD</i>	C. H. W. Johns, <i>Assyrian Deeds and Documents</i> , 4 volumes, 1898-1923
<i>AJK</i>	<i>Archiv für Keilschriftforschung</i>
<i>AJA</i>	<i>American Journal of Archaeology</i>
<i>AJO</i>	<i>Archiv für Orientforschung</i>
<i>AHw</i>	<i>Akkadisches Handwörterbuch</i> , 3 volumes, 1959-1981
<i>AJAH</i>	<i>American Journal of Ancient History</i>
<i>AJSL</i>	<i>American Journal of Semitic Languages and Literatures</i>
<i>AKK.</i>	اكدى
<i>AMI</i>	<i>Archäologische Mitteilungen aus Iran</i> , Neue Folge
<i>ANET</i>	<i>Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament</i> , ed. James B. Pritchard, Third Edition, 1969
<i>AnOr</i>	<i>Analecta Orientalia</i>
<i>AnSt</i>	<i>Anatolian Studies</i>
<i>AOAT</i>	<i>Alter Orient und Altes Testament</i>
<i>APN</i>	K. Tallqvist, <i>Assyrian Personal Names</i> , 1914
<i>ARINH</i>	<i>Assyrian Royal Inscriptions: New Horizons in literary, ideological, and historical analysis</i> , ed. F. M. Fales, 1981
<i>AS</i>	<i>Assyriological Studies</i>

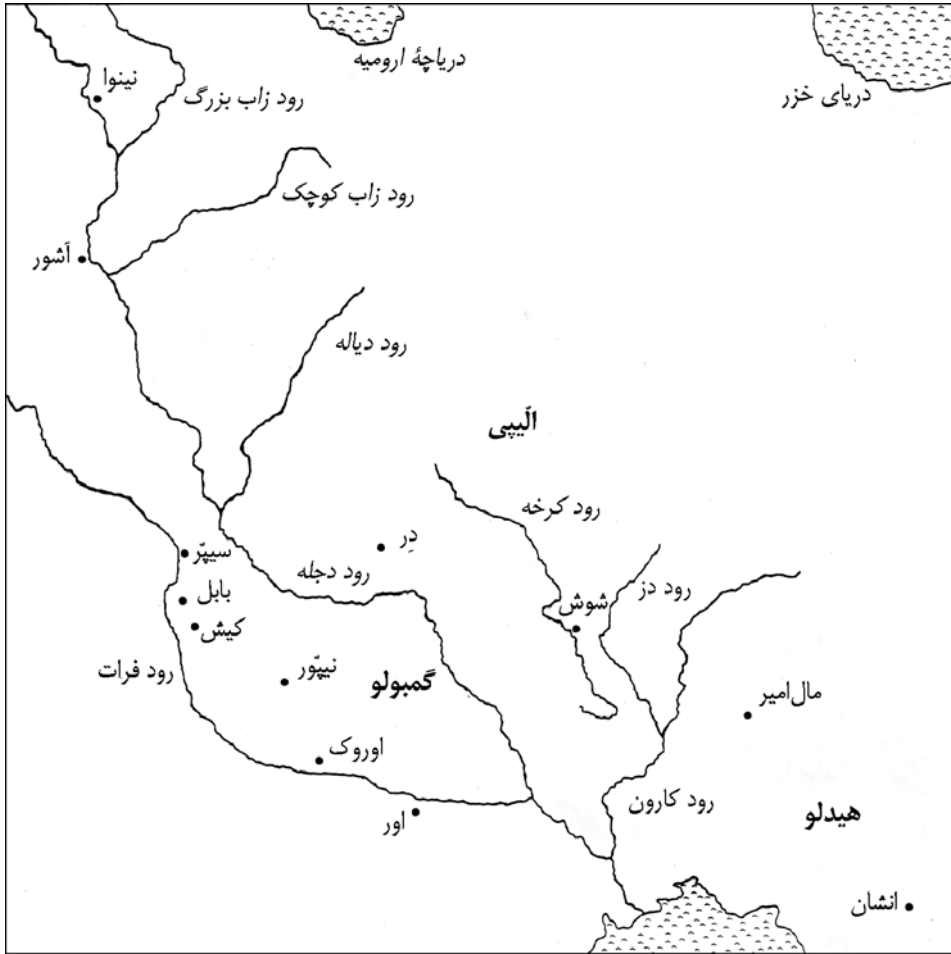
- Aynard, Asb.** J. M. Aynard, *Le Prisme du Louvre AO 19.939*, 1957
- BA** *Beiträge zur Assyriologie und semitischen Sprachwissenschaft*
- Bagh. Mitt.** *Baghdader Mitteilungen*
- Bauer, Asb.** T. Bauer, *Das Inschriftenwerk Assurbanipals*, 1933
- BHT** S. Smith, *Babylonian Historical Texts Relating to the Capture and Downfall of Babylon*, 1924
- BiOr** *Bibliotheca Orientalis*
- BIWA** R. Borger, *Beiträge zum Inschriftenwerk Assurbanipals*, 1996
- BM** نشانه اختصاری برای الواح مجموعه‌های موزه بریتانیا، بخش اشیاء عتیقه آسیای غربی
- Borger, Asar.** R. Borger, *Die Inschriften Asarhaddons, Königs von Assyrien*, AfO Beiheft 9, 1956
- Brinkman,** J. A. Brinkman, *A Political History of Post-Kassite Babylonia, 1158-722 Political History* B.C., 1968
- Brinkman,** J. A. Brinkman, *Prelude to Empire*, 1984
- BSLP** *Bulletin de la Société de Linguistique de Paris*
- CAD** *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*, 1956-
- CAH** *Cambridge Ancient History*
- Cameron, HEI** G. Cameron, *History of Early Iran*, 1936
- CANE** *Civilizations of the Ancient Near East*, ed. J. Sasson et al., 1995
- Carter, Elam** E. Carter and M. Stolper, *Elam: Surveys of Political History and Archaeology*, 1984
- CT** *Cuneiform Texts from Babylonian Tablets in the British Museum*
- DAFI** *Cahiers de la Délégation archéologique française in Iran*
- DB** کتیبه داریوش در بیستون
- Dietrich,** M. Dietrich, *Die Aramäer Südbabyloniens in der Sargonidzeit (700-648), Aramäer* AOAT 7, 1970
- EKI** F.W. König, *Die elamischen Königsinschriften*, AfO Beiheft 16, 1965
- El.** ایلام

- EIO** R. Zadok, *Elamite Onomasticon*, 1984
- EIW** W. Hinz and H. Koch, *Elamisches Wörterbuch*, 2 volumes, 1987
- FHE** *Fragmenta Historiae Elamicae: Mélanges offerts à M-J. Steve*, ed. L. de Meyer, H. Gasche, and F. Vallat, 1986
- Frame,** G. Frame, *Babylonia 689-627 B.C.: A Political History*, 1992
Babylonia
- Frame,** G. Frame, *Rulers of Babylonia: From the Second Dynasty of Isin of Rulers Babylonia to the End of the Assyrian Domination (1157-612 BC)*, RIM Babylonian Periods, Vol. 2, 1995
- Fuchs, Sar.** *Die Inschriften Sargons II. aus Khorsabad*, 1994
- Gerardi,** P. Gerardi, "Assurbanipal's Elamite Campaigns: A Literary and Political Study," Ph.D. dissertation, University of Pennsylvania, 1987.
"Elamite Campaigns"
- GN** نام جغرافیایی
- Grayson,** A. K. Grayson, *Assyrian Rulers of the Early First Millennium Assyrian BC II (858-745 BC)*, RIM Assyrian Periods, Vol. 3, 1996
Rulers II
- Grayson,** *Assyrian and Babylonian Chronicles*, 1975
Chronicles
- Grayson,** "The Walters Art Gallery Sennacherib Inscription," *AfO* 20
"Sennacherib (1963) 83-96 Inscription"
- Hinz,** W. Hinz, *The Lost World of Elam: Re-creation of a Vanished Lost World Civilization*, translated by J. Barnes, 1972.
- IA** *Iranica Antiqua*
- IRS** F. Malbran-Labat, *Les inscriptions royales de Suse: Briques de l'époque paléo-élamite à l'empire néo-élamite*, 1995
- JA** *Journal Asiatique*
- JAOS** *Journal of the American Oriental Society*
- JCS** *Journal of Cuneiform Studies*
- JEOL** *Jaarbericht van het Vooraziatisch-Egyptisch Genootschap "Ex Oriente Lux"*

- JESHO** *Journal of the Economic and Social History of the Orient*
- JNES** *Journal of Near Eastern Studies*
- JRAS** *Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland*
- JSS** *Journal of Semitic Studies*
- K** نشانه اختصاری برای اشیاء مجموعه کویونجیک در موزه بریتانیا
- KF** کول فرح
- I(I).** سطر(ها): نشان‌دهنده روی لوحه‌ای دوطرفه
- Lie, Sar.** A. G. Lie, *The Inscriptions of Sargon II, King of Assyria*, 1929
- Luckenbill, Senn.** D. D. Luckenbill, *The Annals of Sennacherib, OIP 2*, 1924
- MDP** *Mémoires de la Délégation en Perse*
- ME** ایلام میانه
- Millard, Eponyms** A. Millard, *The Eponyms of the Assyrian Empire, 910-612 BC, SAAS II*, 1994
- Miroschedji, "La fin du royaume"** P. de Miroschedji, "La fin du royaume d'Anšan et de Suse et la naissance de l'Empire perse," *ZA 75* (1985), 265-306
- Miroschedji, "La fin de l'Élam"** P. de Miroschedji, "La fin de l'Élam: Essai d'analyse et d'interprétation," *IA 25* (1990), 47-90
- N.A.B.U.** *Nouvelle assyriologiques brèves et utilitaires*
- NE** ایلام نو
- Nin.** نامه نینوا
- OIP** *Oriental Institute Publications*
- OP** فارسی باستان
- Or.** *Orientalia Nova Series*
- Paper, RAE** H. Paper, *The Phonology and Morphology of Royal Achaemenid Elamite*, 1955.
- Parpola, Neo-Assyrian Toponyms** S. Parpola, *Neo-Assyrian Toponyms, AOAT 6*, 1970

- PFT** R. Hallock, *Persepolis Fortification Tablets*, OIP 92, 1969
- Piepkorn, Asb.** A. C. Piepkorn, *Editions E, B₁₋₅, D and K of the Annals of Ashurbanipal*, 1933
- Pl.** Plate(s)
- PN** نام شخصی
- PNA** *The Prosopography of the Neo-Assyrian Empire*, ed. K. Radner, 1998-
- PTS** نشانه اختصاری برای الواح مجموعه مدرسه الهیات پرینستون
- PTT** G. Cameron, *Persepolis Treasury Texts*, OIP 65, 1948
- R** H. C. Rawlinson, *The Cuneiform Inscriptions of Western Asia*, 5 volumes, 1861-1884
- RA** *Revue d'assyriologie et d'archéologie orientale*
- Rép. géogr.** *Répertoire Géographique des Textes Cunéiformes*
- RIM** *Royal Inscriptions of Mesopotamia*
- RIA** *Reallexikon der Assyriologie und Vorderasiatischen Archäologie*, 1928-
- RN** نام سلطنتی
- Royal City** *The Royal City of Susa: Ancient Near Eastern Treasures in the Louvre*, ed. P. Harper, J. Aruz, and F. Tallon, 1992
- SAA** *State Archives of Assyria*
- SAAS** *State Archives of Assyria Studies*
- SAAB** *State Archives of Assyria Bulletin*
- SEL** *Studi Epigrafici e Linguistici*
- Steve,** M.-J. Steve, *Syllabaire élamite, histoire et paléographie*, 1992
- Syllabaire**
- StIr** *Studia Iranica*
- Stolper, Elam** E. Carter and M. Stolper, *Elam: Surveys of Political History and Archaeology*, 1984
- Streck, Asb.** M. Streck, *Assurbanipal und die letzten assyrischen Könige bis zum Untergang Niniveh's*, 3 volumes, 1916
- Studies** *Studies in Honor of Benno Landsberger...*, ed. H. Güterbock and Th. Landsberger Jacobsen, 1965
- Studies** *Studies Presented to A. Leo Oppenheim*, ed. R. Biggs and J. A. Brinkman, Oppenheim 1964

- ŠS شکفت سلمان
- Tadmor,** H. Tadmor, *The Inscriptions of Tiglath-pileser III, King of Assyria*, 1994
Tiglath-pileser III
- TTM** M.W. Stolper, *Texts from Tall-i Malyan I: Elamite Administrative Texts (1972-1974)*, 1984
- de Vaan,** J. M. C. T. de Vaan, ‘*Ich bin eine Schwertklinge des Königs*’: *Die Sprache Sprache des des Bēl-ibni*, AOAT 242, 1995
Bēl-ibni
- VAB** *Vorderasiatische Bibliothek*
- Vallat,** F. Vallat, “Nouvelle analyse des inscriptions néo-élamites,” in *Collectanea “Nouvelle Orientalia... Etudes offertes en hommage à Agnès Spycket*, ed. H. Gasche analyse” and B. Hrouda, 1996, 385-95
- Vallat,** “Le royaume élamite de Zamin et les ‘Lettres de Nineve’,” *IA* 33 (1998)
 “Lettres 95-106
 de Nineve”
- VAS** *Vorderasiatische Schriftdenkmäler der Königlichen Museen zu Berlin*
- VAT** نشانه اختصاری برای الواح مجموعه موزه آسیای مقدم، برلین
- VDI** *Vestnik Drevnei Istorii*
- Waterman,** L. Waterman, *Royal Correspondence of the Assyrian Empire*, 4 volumes,
RCAE 1930-1936
- WO** *Die Welt des Orients*
- ZA** *Zeitschrift für Assyriologie und vorderasiatische Archäologie*

نقشه ۱. بین النهرین و ایلام در دوره ایلام نو (حدود ۱۰۰۰-۵۵۰ ق.م)

مقدمه

این اثر تاریخ ایلام نو را به شکلی که به واسطهٔ تحلیلی از منابع مکتوب آشکار شده بررسی می‌کند، و بر جنوب غرب ایران طی دورهٔ ایلام نو، که در این اثر در حدود ۱۰۰۰ – ۵۵۰ ق.م تعیین شده، متمرکز است. بزرگ‌ترین موانع، ضرورت تکیه بر منابع بین‌النهرینی (آشوری و بابلی) برای تفسیر تاریخ ایلام نو است. منابع مکتوب بومی اندکند و به میزان کمی فهمیده شده‌اند، به خصوص نسبت به منابع مکتوب بین‌النهرین. به علت این جانبداری منابع، این بررسی به طور اجتناب‌پذیر به سمت منابع ایجاد شده به وسیلهٔ متون بین‌النهرینی گرایش دارد. تأکید خاصی می‌شود بر دشواری‌های ذاتی تاریخ‌نگاری در منابع. بررسی‌های خاص مربوط به باستان‌شناسی و تاریخ هنر، چنان‌که انتظار می‌رفت، خارج از حیطهٔ این اثر باقی خواهد ماند.^(۱)

در حال حاضر بررسی گسترده‌ای از تاریخ ایلام نو وجود ندارد و در این اثر کوشش شده است که این نقص رفع گردد: بررسی برداشت‌های سنتاً مورد اعتقاد در بارهٔ تاریخ ایلام و اعتبار آن‌ها و ارائهٔ تفسیرها و نیز راهنمایی‌های جدید برای پژوهش فراتر. شرح‌های کلی و بررسی‌های پرشماری در مورد مباحثی خاص وجود دارد که این اثر بارها و به شدت نسبت به آن‌ها متعهد بوده است. این اثر افزون بر آثار پیشین پایه‌ریزی شده و بر تاریخ سیاسی مبتنی بر ارزیابی منابع مکتوب متمرکز است. مهم‌ترین این‌ها عبارتند از: *History of Early Iran* (Chicago, 1936) اثر جورج کامرون^۱؛ *Das Reich Elam* (Stuttgart, 1964) اثر والتر هینتس^۲؛^(۲) و بخش مربوط به متیو و. استولپر^۳ در *Elam: Surveys of Political History and Archaeology* (Berkeley and Los Angeles, 1984).

1. George Cameron

2. Walther Hinz

3. Matthew W. Stolper

چند مانع در تحلیل تاریخی ناشی از درک محدود از زبان ایلامی است. درک لغات، دستور زبان، و نحو ناقص است، و به این ترتیب ترجمه و تفسیر بسیاری از متون غیرقطعی است.^(۳) مرحله ایلامی نوی زبان ایلامی، حتی هنگامی که این زبان شروع کرد به تحول یافتن به زبان ایلامی هخامنشی کتیبه‌های شاهی هخامنشی اولیه و متون اداری از تخت جمشید، حاوی اجزای کهنی از دوره ایلام میانه (شاخص) بود. از آنجا که متون ایلامی نو اطلاعاتی داخلی در خصوص تاریخشان به دست نمی‌دهند، خصوصیات خط‌شناختی و سبکی برای تعیین گاهشماری به کار می‌روند. با وجود این، برخی از این اجزا، حتی در کتیبه‌ای واحد، شکل ثابت ندارند، و تعیین تاریخ‌های دقیق برای این کتیبه‌ها بر مبنای این گونه معیارها دشوار است.^(۴)

یک نتیجه منطقی این مسئله مربوط به شناسایی نام‌های ایلامی از روی گواهی‌های اگدی آن‌هاست، به خصوص نام‌هایی ایلامی که فقط در متون اگدی نمایانند. برخی از این نام‌ها از لحاظ شکل چنان آشنا هستند که شناسایی آسان است (مانند اومتلدش [Ummannaldaš] اگدی برای هوبن-هلش [Huban-haltaš] ایلامی)، و در این گونه موارد نام‌های ایلامی بسیاری را می‌توان با اطمینان از صورت‌های اگدی پذیرفت. در سایر موارد همچون اورتک [Urtak]، تمّیتو [Tammaritu]، و ایندیبی [Indabibi]، صورت ایلامی معادل اگدی نامعلوم است.

تفکیک افراد همنام نیز دشوار است. شوتور-نخوندی (-و) [Šutur-naḥundi] اگدی، که در وقایعنامه بابلی به صورت ایشترخوندو [Ištarḥundu] آمده، صورتی از شوتور- [Šutur-] یا شوتروک-نّهونته [Šutruk-Nahhunte] ایلامی است. چند فرد ایلامی قابل تشخیص به نام شوتور-یا شوتروک-نّهونته وجود دارد، و تطبیق هر یک از آن‌ها با شوتور-نخوندی یا ایشترخوندوی اگدی (و صورت‌های دیگر) آسان نیست (نگاه کنید به ضمیمه ۲). این دشواری در مورد تمّیتو نیز صادق است، که نامی است که فقط در منابع آشوری نمایان است، اما در این منابع سه فرد قابل تشخیص هستند که این نام را دارند؛ این افراد مشابه فقط در بخشی از نمونه‌هایی که در آن‌ها نمایانند تمایز می‌یابند، و این کافی است برای نشان دادن این که بیش از یک فرد نامی مشخص داشتند. ولی در موارد نادری منابع به طور صریح فردی را از هم‌تایان همنام او متمایز می‌سازند.

کاربرد متغیر نام «ایلام» (از عیلام [‘ēlām] عبری) — المتی [Elamti] (معمولاً با

کوتاه‌نگار^۱ KUR^{KI}NIM.MA^{KI} نوشته شده است) به صورت عادی درآمده در متون اکدی و ه (لا)تمتی [Ha(l)tamti] در متون ایلامی – در منابع باستانی نیز تحلیل کنونی را مغشوش می‌سازد. فراز و نشیب‌های سیاسی و نظامی و نیز مشاهدات جغرافیایی و فرهنگی ریشه در این کاربردهای متغیر داشت.^(۵) در ادوار اولیه (اواخر هزاره سوم تا هزاره دوم ق.م) برخی متون نشان می‌دهند که «ایلام» به معنایی صریح به فارسی اشاره دارد.^(۶) در هزاره نخست ق.م حملات نظامی آشور و مهاجرت‌ها به ایران تأثیر فوق‌العاده‌ای داشت، که فقط مورد نخست در منابع موجود با هرگونه اطمینان قابل نشان یافتن است. قلمرو ایلام (به معنای سیاسی دقیق مناطقی که ایلامیان تحت سلطه داشتند) به تدریج کاهش یافت، تا آن‌که در اواخر دوره ایلام نو ایلام در اساس محدود به خوزستان و حاشیه‌های کوهستانی آن‌جا بود. نام «ایلام» در سراسر این اثر به مفهومی کلی – همانند کاربرد «آشور» یا «بابل» – در اساس به عنوان اصطلاحی جغرافیایی به کار خواهد رفت. این نام همچنین برای نشان دادن دولت (یا دولت‌هایی) تقریباً یکدست که از خوزستان در مرکز (در دوره ایلام نو) به سمت شمال تا لرستان، به سمت جنوب تا بوشهر، و به سمت شرق تا فارس گسترش یافتند به کار خواهد رفت. سلطه اقلیمی ایلام نو در فراسوی این نواحی را نمی‌توان با اطمینان معین کرد. به این ترتیب، «ایلام» به اهالی جنوب غرب ایران اشاره خواهد داشت که در زبان و رسومی مشترک سهمیم بودند که می‌توان به عنوان «ایلامی» تشخیص داد. در حقیقت در این دوره متأخر، «دولت» واحد می‌تواند گمراه‌کننده باشد. ایلام نواحی پرشماری را در بر می‌گرفت که پیوندهای سیاسیشان در خوشبینانه‌ترین حالت ممکن است اندک بوده باشد. نشانه‌های دولت‌های ایلامی همزمان، هنگامی که بتوان آن‌ها را مشخص نمود، مورد اشاره و بحث قرار می‌گیرند. جغرافیای طبیعی ایلام در سراسر تاریخ آن نقشی مهم در امور سیاسی ایلام ایفا کرد. شوش و خوزستان بخشی از دشتی را تشکیل می‌دادند که بیش‌تر در معرض تحولات در (و حملات از سوی) بین‌النهرین قرار داشت، هرچند به واسطه زمین باتلاقی در سمت غرب و تپه‌ماهورهای زاگرس در سمت شمال تا حدی در امان بود. در فراسوی خوزستان بخش‌های کوهستانی تمدن ایلام واقع بود که در ادوار اولیه به طور کامل تا بلوچستان امتداد داشت. این نواحی در منابع، بسیار کم‌تر به چشم می‌خورند، و بنابراین بسیار کم‌تر شناخته شده‌اند، اما ممکن است کانون واقعی ایلام را به خوبی نشان داده باشند.^(۷)

دوره‌بندی و گاهشماری

تاریخ ایلام نوبه سه دوره اصلی (یک - سه) تقسیم شده است. گاهشماری‌های م. - ژ. استو،^۱ ف. مالبران - لابات^۲ و ف. والا^۳ به ترتیب زیر است:

استو ^(۸)	مالبران - لابات ^(۹)
ایلام نوی یک (حدود ۱۰۰۰ - ۹۰۰ ق.م)	ایلام نوی یک (۱۰۰۰ - حدود ۷۶۰ ق.م)
ایلام نوی دو (حدود ۷۵۰ - ۶۵۳ ق.م)	ایلام نوی دو (حدود ۷۵۰ - ۶۵۳ ق.م)
ایلام نوی سه A (حدود ۶۵۳ - ۶۰۵ ق.م)	ایلام نوی سه (۶۵۳ - ۵۳۹ ق.م)
ایلام نوی سه B (حدود ۶۰۵ - ۵۳۹ ق.م)	

والا^(۱۰)

ایلام نوی یک (حدود ۱۱۱۰ - ۷۷۰ ق.م)
 ایلام نوی دو (حدود ۷۷۰ - ۶۴۶ ق.م)
 ایلام نوی سه (۶۴۶ - حدود ۵۳۹ ق.م)

چنان‌که قبلاً ذکر شد، گاهشماری تاریخی ایلام نو کاملاً وابسته به منابع بین‌النهرینی است. تعیین گاه‌شناختی آن شاهان ایلامی که در منابع بین‌النهرینی گواهی نشده‌اند، در بیش‌تر موارد احتمالی است. دوره‌بندی پیروی شده در این‌جا با دوره‌بندی‌های بالا فاصله زیادی ندارد و بر مبنای فرض‌های زیر است: مرکز ایلامی میانه‌انسان^۴ در دیرترین حد در زمانی در سده دهم ق.م متروک شد؛ هیچ شاه ایلامی نوی گواهی شده‌ای پیش از هوبن - نیکش یکم^۵ (۷۴۳ - ۷۱۷ ق.م) وجود ندارد؛ هیچ مدرک روشنی در مورد شاهان ایلامی نوی همزمان پیش از ۶۵۳ ق.م در دست نیست؛ و شوش و هر پادشاهی ایلامی نوی باقیمانده در اوایل سلطنت کوروش کبیر (حدود ۵۵۹ - ۵۳۰ ق.م) اگر نه پیش‌تر به تسخیر درآمدند.

ایلام نوی یک (حدود ۱۰۰۰ - ۷۴۳ ق.م)
 ایلام نوی دو (۷۴۳ - ۶۵۳ ق.م)

1. M.-J. Steve

2. F. Malbran-Labat

3. F. Vallat

4. Anshan

5. Huban-nikaš I

ایلام نوی سه (۶۵۳- حدود ۵۵۰ ق.م)

به علت محدودیت‌های منابع، این پژوهش به طور اجتناب‌ناپذیر بر دوره ایلام نوی دو و اوایل دوره ایلام نوی سه (۷۴۳- حدود ۶۴۵ ق.م) متمرکز است، که برای این دوره‌ها منابع بین‌النهرینی یک گاهشماری تاریخی و برخی جزئیات در باره فعالیت‌های سیاسی و نظامی ایلام نو فراهم کرده‌اند. وقایعنامه بابل تاریخ‌های سلطنت را از هوبن- نیکش یکم (۷۴۳- ۷۱۷ ق.م) تا جلوس اورتک در ۶۷۵ ق.م به دست داده است. پس از ۶۷۵ ق.م گاهشماری تاریخی ایلام نو در اساس مبتنی بر کتیبه‌های شاهی آشوری است که در مورد طول سلطنت شاهان ایلام نو مبهمند. نامه‌ها و اسناد اداری گاه به گاه وقفه‌ها را پر می‌کنند، اما تاریخ‌های دقیق سلطنت از اورتک تا هوبن- هلش سوم نامعلوم است.^(۱۱) پس از دهه ۶۴۰ ق.م، هنگامی که منابع بین‌النهرینی دیگر چارچوبی گاه‌شناختی فراهم نمی‌کنند، تاریخ‌های سلطنت شاهان حدسی است. کتیبه‌های ایلامی فاقد شاخص‌های گاه‌شناختی داخلی‌اند، و نسبت دادن تاریخ‌ها به آن‌ها بر مبنای عناصر سبکی و خط‌شناختیشان دشوار است (نگاه کنید به بالا).

شرح کلی منابع

مدارک مربوط به تمدن ایلام بیش از سه هزاره را در بر می‌گیرد، اما چند وقفه مهم وجود دارد. تاریخ دوره ایلام نو با چنین وقفه‌ای (دوره ایلام نوی یک، حدود ۱۰۰۰- ۷۴۳ ق.م) آغاز می‌شود و تا اواسط سده هشتم ق.م طول می‌کشد تا منابع اکدی و ایلامی هرگونه اطلاع مهمی راجع به اوضاع سیاسی به دست دهند. منابع گوناگون عبارتند از کتیبه‌های شاهی، وقایعنامه‌ها، نامه‌ها، پرسش‌های تفرالی، اسناد حقوقی و اداری، و چند متن دیگر که متناسب با این عناوین کلی نیستند. یک مرور کامل و انتقادی این انواع واحد منابع و خصوصیات و کاربرد آن‌ها فراتر از حیطه این اثر است. فقط شرح کلی مختصری از منابع مکتوب در پی می‌آید.^(۱۲)

کتیبه‌های شاهی

کتیبه‌های شاهی آشوری - به تاریخ اواخر سده هشتم و نیمه نخست سده هفتم ق.م، و در

اساس از زمان سلطنت سارگن دوم^۱ (۷۲۱-۷۰۵ ق.م) تا زمان سلطنت آشوربونی پال^۲ (۶۶۸-۶۲۷ ق.م) - آگاهی‌بخش‌ترین گزارش‌ها در مورد تاریخ ایلام نو هستند. در میان این کتیبه‌های شاهی، شرح‌های روی نقش‌برجسته‌ها، تخته‌سنگ‌های راست ایستاده، کتیبه‌های ساختمانی، و بازنگری‌های گوناگون سالنامه‌ها قرار دارند. کتاب‌های نوینی که بیش‌تر در این اثر مورد استفاده قرار گرفته‌اند عبارتند از:

A. Fuchs, *Die Inschriften Sargons II. aus Khorsabad* (Göttingen, 1994); D. Luckenbill, *The Annals of Sennacherib* (Chicago, 1924); E. Frahm, *Einleitung in die Sanherib-Inschriften* (Wien, 1997); R. Borger, *Die Inschriften Assarhaddons Königs von Assyrien* (Graz, 1956); A. C. Piepkorn, *Historical Prism Inscriptions of Ashurbanipal*, Volume 1: *Editions E, B₁₋₅, D and K*, (Chicago, 1933); J. M. Aynard, *Le Prisme du Louvre (AO 19.939)* (Paris, 1957); M. Streck, *Assurbanipal und die letzten assyrischen Könige bis zum Untergange Nineveh's* (Leipzig, 1916); T. Bauer, *Das Inschriftenwerk Assurbanipals* (Leipzig, 1933); and R. Borger, *Beiträge zum Inschriftenwerk Assurbanipals* (Wiesbaden, 1996).^(۱۳)

کتیبه‌های شاهی برای اهداف تبلیغی و مذهبی گوناگون به کار رفته‌اند و عاری از جانبداری نیستند.^(۱۴) آن‌ها چشم‌انداز نوین ایلام را با نگاه دشمنی ترسیم کرده‌اند. در آن چند نمونه در مواردی که منابع غیرآشوری در باره رخدادی مشابه اطلاع داده‌اند، تصویر متفاوتی پدیدار شده است. نمونه‌های نبردهای در^۳ و خلوله^۴ بهترین نمونه‌های بررسی‌ها را ارائه داده‌اند که برای آن‌ها منابع مختلف فاتحان مختلفی را اعلام کرده‌اند.^(۱۵)

کتیبه‌های شاهی آشوری به هیچ وجه تصویر روشنی از پیچیدگی‌های حکومت و امور سیاسی ایلام به دست نمی‌دهند. نمونه‌هایی وجود دارد که در آن‌ها بیش از یک شاه ممکن است به طور همزمان در ایلام فرمانروایی کرده باشند، چنان‌که در جریان این پژوهش مشاهده خواهد شد. نمونه خوبی از این مورد در شرح آشوربونی پال از لشکرکشی‌اش بر ضد تئومن^۵ یافت می‌گردد. در ویراست B از سالنامه‌ها تقریباً به طور اتفاقی شکست و اسارت ایشترنندی،^۶ شاه هیدلو،^۷ که ممکن است همزمان با تئومن فرمانروایی کرده باشد، شرح

1. Sargon II

2. Ashurbanipal

3. Dēr

4. Ḫalule

5. Te'umman

6. Ištarandi

7. Hidalu

داده شده است. متون آشوری هیچ اطلاعی در مورد رابطه سیاسی میان دو شاه نمی دهند، و مورخ، که به واسطه اطلاعات قابل دسترسی در محدودیت قرار دارد، باید بکوشد تا این شرح معمایی و اهمیت آن برای تاریخ ایلام نو را تفسیر کند.

کتیبه‌های شاهی ایلامی موجود اطلاع اندکی به این مشکلات می‌بخشند و غالباً امور را پیچیده می‌سازند. بیش‌تر آن‌ها کتیبه‌های وقفی است و آن‌ها به‌ندرت حاوی جزئیاتی در باره اقدامات نظامی یک شاه هستند. حتی هنگامی که این‌گونه کارهای بزرگ ثبت شده‌اند، ارتباط دادن اطمینان‌آمیز این اطلاعات با هرگونه اقدام سیاسی و نظامی ثبت شده توسط شاهان آشور در کتیبه‌هایشان تاکنون ناممکن بوده است. گزارش‌های ایلامی قابل مقایسه‌ای با سالنامه‌های آشوری وجود ندارد. شمار کتیبه‌های شاهی ایلامی نسبتاً کم است؛ به مراتب کم‌تر از هم‌تاهای اگدی آن‌ها که در بین‌النهرین از خاک بیرون آورده شده‌اند.

کتیبه‌های شاهی بابلی نو اطلاعات چندانی در مورد تاریخ ایلام نو به دست نمی‌دهند. در آن‌ها فعالیت‌های ساختمانی شاهان بیش از اقدامات سیاسی نقل شده است.^(۱۶) البته استثناهایی وجود دارد، از جمله به‌خصوص برخی از کتیبه‌های نبونید (۵۵۶-۵۳۹ ق.م) که در آن‌ها به کورش کبیر اشاره شده است. ولی این نمونه‌ها خارج از حیطه این اثر قرار می‌گیرند، که شامل نخستین شاهان هخامنشی نمی‌شود.

وقایعنامه‌ها

مجموعه وقایعنامه‌های بابلی یکی از مهم‌ترین منابع برای گاهشماری خاور نزدیک باستان در هزاره نخست ق.م است. این مجموعه از زمان سلطنت نبو-ناصیر^۱ (۷۴۷-۷۳۴ ق.م) تا سال دوم سلطنت سلوکوس دوم^۲ (۲۲۴ ق.م) ادامه دارد.^(۱۷) در این فاصله زمانی، به علت وجود بخش‌های مفقود یا ناقص الواح، وقفه‌های مهمی وجود دارد. مجموعه وقایعنامه‌های بابلی نو (وقایعنامه‌های ۱-۷) تاریخ‌های سلطنت دقیقی فراهم کرده‌اند و شاهان بین‌النهرینی و ایلامی و نیز اطلاعات مهم در باره نسب‌شناسی و فعالیت‌های نظامی و سیاسی شاهان را به هم پیوند داده‌اند. در خصوص ایلام، وقایعنامه ۱ (که در این جا وقایعنامه بابلی خوانده می‌شود) منبع گاه‌شناختی اصلی است.

برای تاریخ ایلام نو وقایعنامه بابلی با وقایعنامه‌های اسرحدون (وقایعنامه ۱۴) و

1. Nabû-nâsir

2. Seleucus II

شمش-شوم-اوکین^۱ (وقایعنامه ۱۵) تکمیل می‌شود. وقایعنامه اسرحدون حاوی مدخل‌هایی از آغاز سلطنت اسرحدون تا سال نخست سلطنت شمش-شوم-اوکین (۶۶۷ ق.م) است. وقایعنامه شمش-شوم-اوکین شامل مدخل‌هایی برای ۶۶۴ ق.م و ۶۵۴-۶۵۰ ق.م و نیز مدخل‌هایی در مورد دو شاه قدیمی تر بابل در انتهای لوحه است. این سه وقایعنامه با هم تداخل دارند، و چند تفاوت وجود دارد.^(۱۸) مدارک مستقل برخی اطلاعات موجود در وقایعنامه‌ها - دست‌کم در خصوص ایلام - را به تردید کشانده‌اند. این موارد در بخش‌های مقتضی در پایین مورد بحث قرار خواهند گرفت.

نامه‌ها

نامه‌های رسمی شاهان سارگنی، شامل چندصد نامه مکتوب هم به گویش آشوری نو و هم به گویش بابلی نو و به تاریخ زمان سلطنت‌های سارگن دوم تا آشوربنی‌پال عمدتاً در بایگانی‌های سلطنتی نینوا (کویونجیک^۲) یافت شده‌اند.^(۱۹) نامه‌هایی از سایر مکان‌ها (مانند نمرود) نیز در جای مربوط بررسی خواهند شد. در مجموعه نینوا فقط بخشی از نامه‌ها مربوط به ایلام یا امور ایلامی‌اند، اما این بخش در کل میزان منابع مربوط به تاریخ ایلام نو اهمیت دارد.

نامه‌های سارگنی‌ها مجموعه وسیعی از موضوعات، شامل (اما نه محدود به) امور سیاسی، نظامی، حقوقی، اقتصادی، آیینی، و علمی را در بر می‌گیرند. از آن‌جا که آن‌ها نوعاً اسنادی خصوصی‌اند، معمولاً صادقانه تلقی می‌شوند. بنابراین، نامه‌ها غالباً قابل اعتمادتر از کتیبه‌های شاهی و سایر اسناد عمومی در نظر گرفته می‌شوند. با وجود این از آن‌جا که بسیاری از نامه‌ها مستقیماً خطاب به شاه نوشته می‌شد یا مورد ملاحظه او قرار می‌گرفت، این ملاحظه ممکن است در برخی موارد نگارندگان را ترغیب به تحریف حقیقت برای نفع شخصی نموده باشد.^(۲۰) این هشدار کلی در مورد مکاتبه میان مأموران شاه و سایر افراد نیز صادق است.

وضع ناقص بسیاری از الواح، اشاره به رخدادهایی در غیر این صورت نامعلوم (که نگارندگان مسلم می‌دانستند که گیرندگان نامه آن‌ها از آن رخدادها اطلاع دارند)، و کاربرد اصطلاحات مبهم، تفسیر و گاهشماری را به‌خصوص دشوار می‌سازد. برخی نامه‌ها حاوی

1. Šamaš-šum-ukīn

2. Kuyunjik

تاریخ‌هایی دقیقند، اما این‌گونه نمونه‌ها نسبتاً کمند. سایر نامه‌ها را می‌توان به واسطه مندرجاتشان به طور تقریبی تاریخ‌گذاری کرد، اما این تلاش‌ها غالباً غیرقطعی‌اند. نظر به تاریخ طولانی دشمنی ایلام با آشور، تعیین زمان نامه‌های مربوط به روابط آن‌ها بدون اشارات صریح به شاهان خاص یا افرادی که به آسانی قابل تشخیصند، فوق‌العاده دشوار است؛ اشاراتی که معمولاً وجود ندارند. در حقیقت وقایع شرح داده شده در این نامه‌ها را غالباً به بیش از یک رخداد در زمان سلطنت یک شاه آشور می‌توان نسبت داد. گاه حتی تعیین یک توالی کلی نامه‌ها دشوار است.

تفسیر مجموعه کوچکی از نامه‌های ایلامی نو، یا به اصطلاح نامه‌های نینوا (دسته‌ای از تقریباً دو دوجین نامه، که غالباً ناقصند)، فوق‌العاده دشوار است. بسیاری از مبانی این نامه‌ها، از جمله منشأ، زبان، و زمینه تاریخی‌شان، بگرنج باقی مانده‌اند. نامه‌های نینوا و سایر نامه‌های پراکنده ایلامی نو که شامل مشکلات مشابه در تفسیرند، در فصل هفتم مورد بحث قرار می‌گیرند.

سایر منابع

این سرفصل به منابع پرشمار دیگر مربوط به تاریخ ایلام نو غیر از آن‌هایی که در بالا مختصراً مورد بحث قرار گرفته‌اند، پرداخته است. این منابع عبارتند از مجموعه وسیعی از اسناد متنی، شامل، اما نه محدود به، موارد ذیل: متون ادبی اکدی، متون اداری و حقوقی (هم اکدی و هم ایلامی)، پرسش‌های تفالی (مکتوب به زبان اکدی، با یک استثنا)، کتیبه‌های مَهری ایلامی نو، و متون دیگری از انواع گوناگون که به آسانی تحت یکی از این سرفصل‌های فرعی قرار نمی‌گیرند. بخش عمده منابع ایلامی که در این دسته قرار گرفته‌اند به نظر می‌رسد که به تاریخ نزدیک به انتهای دوره ایلام نو هستند، و معمولاً به تقریباً صد سال میان زمان غارت شوش به دست آشوربنی‌پال (۶۴۶ ق.م) و ظهور قدرت کوروش کبیر (اواسط سده ششم ق.م) نسبت داده می‌شوند.^(۲۱) این متون ایلامی بیش‌تر اسناد موجود برای این دوره را فراهم کرده‌اند، زیرا اطلاعات از منابع بین‌النهرینی در مورد ایلام پس از دهه ۶۴۰ ق.م به سرعت کاهش یافته است. در این دسته وسیع، نوشته‌ها در مورد منابع بین‌النهرینی فراوان است.^(۲۲) از آن‌جا که فقط بخشی از این اسناد بین‌النهرینی گوناگون به تاریخ ایلام نو مربوط است، نمونه‌ها و ارتباط‌های خاص در بخش‌های مقتضی در پژوهش ذکر خواهند شد.

یادداشت‌هایی در باره روش‌شناسی و حرف‌نویسی

نگارش در زمینه تاریخ ایلام نو مستلزم اتکایی متزلزل بر جرح و تعدیل و حدس و گمان است. بی‌نظمی‌ها، وقفه‌ها، و فقدان هماهنگی قابل تشخیص میان منابع بین‌النهرینی و ایلامی نو ایجاب می‌کند که بیش‌تر نتیجه‌گیری‌ها موقت باشد. به قدر کافی ابهام در مدارک وجود دارد که مجموعه و سیعی از تفسیرها را بتوان به طور موجه مورد بحث قرار داد. منابع ایلامی نوی موجود، به خودی خود، در زمینه تعیین یک توالی گاه‌شناختی و تاریخی مطمئن و مفصل، امید کمی می‌بخشند. بنابراین، تحلیل تاریخ ایلام نو لزوماً مبتنی بر منابع بین‌النهرینی است که مبنای گاه‌شناختی و تاریخی برای سال‌های ۷۴۳ تا ۶۴۶ ق.م فراهم می‌کنند. تعیین گاه‌شناختی آن متون ایلامی نو که خارج از این دسته قرار می‌گیرند (یعنی آن‌هایی که ممکن نیست با توالی تاریخی مبتنی بر بین‌النهرین مرتبط شوند) غیردقیق و موقت است. این پژوهش دیدگاهی حداقل را بر مبنای این اصل پذیرفته است که توالی تاریخی فراهم شده به وسیله منابع بین‌النهرینی بسیار مهم است. در هر جای ممکن، مدارکی از منابع ایلامی نو با گاه‌شماری تاریخی فراهم شده به وسیله منابع بین‌النهرینی پیوند داده شده‌اند.

حرف‌نویسی‌های اگدی و سومری در این پژوهش از قواعد متداول پیروی می‌کنند. برای ترجمه زبان ایلامی، معرف‌ها برای نام‌های شخصی مؤنث (SAL)، که با ^f نشان داده شده است) و نام‌های خدایان (AN)، که با ^d نشان داده شده است) از زبان اگدی پیروی می‌کنند، زیرا این معرف‌ها کاربرد دیگری در زبان ایلامی ندارند و واضحند. گوه عمودی (DIS)، به جای معرف مذکر (^m)، با یک زبرنوشته -v- نشان داده شده است، زیرا این معرف پیش از القاب و نیز نام‌های شخصی در زبان ایلامی قرار می‌گیرد. گوه افقی (AŠ)، که معمولاً (اما نه همیشه) نشان‌دهنده نامی جغرافیایی در زبان ایلامی است، با زبرنوشته -h- نشان داده می‌شود. علامت -MEŠ- که در زبان ایلامی برای نشان دادن آن به کار می‌رود که واژه قبلی یک کوتاه‌نگار یا شبه کوتاه‌نگار است، به صورت زبرنوشته در آمده است. سایر معرف‌ها (مثلاً همچون BE و GAM^(۲۳)) با علامت زبرنوشته پیش از واژه مقتضی نشان داده می‌شود. لغات در کتیبه‌های ایلامی مکرراً در دو سطر نوشته شده‌اند، و استنادها به این گونه نمونه‌ها با یک خط مورب (/) برای اشاره به شماره‌های سطر نشان داده می‌شود. آوانویسی لغات ایلامی از اصول ف. والا پیروی می‌کند،^(۲۴) همراه با انتخاب حروف